

САҢГА ОЛОХ

ХАҢАТ 1931 СЫЛ АЛТЫННЫ 15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР

№ 75 (8670).

Оптуорунньук.

2001 СЫЛ ОТ ЫЙЫН 3 КҮНЭ

УЛУУС ДЬАҤАЛТАТЫН СЭБИЭТЭ

Бас ыйын 28 күнүгэр улуус дьаһалтатын Сэбиэтин уочараттаах муньабын баһылыгы бастагы солбуйааччы П.Н.Мишкин салайан ытта. Муньахка барыта 6 боппууос көрүлүннэ.

Бастагынан көрүлүбүт "Саха Республикаһын Президентэ М.Е.Николаев 2001 сыл тохсунуу 15 күнүгэри рабочай сырыытын боротокуолугар тизирдиллибит соруудахтары толоруу хаамытын туһунан" боппууоска информацияны экономика уонна билгэлээһин отделын начальнигы эбэһинээһин толороочу А.Н.Макарова онордо. Туа хаһаайыстыбатыгар 302,7 мөл. солкубайдаах валовой бородууксуйаы онорон таһаарарга соруудахтаммыта. Ити сылларга тохсунуу — ыам ыйын түмүктэринэн 19,6 мөл. солк., ол эбэтэр сыллаабы былаан 6,5 бырыһыаныгар гэнэстэ, ол иһикэр 360,9 тыһ. солк. эт, 19997 тыһ. солк. үүт. Сүүһү ахсаанын 24,8 тыһынча төбөсө тизирдиллэхтээбэ, бас ыйын 1 күнүгэри көрдөрүүнэн 31752 төбө буолан турар, дүтү туттары 1909,7 тоннага тизирдиллэннэ. бу боротокуолга кирибит былаан 128 уонна 111,4 бырыһыаннарыгар гэнэ. Таһаары уонна өгөһү оҕоруу 228,2 мөл. солк. былаанаммыт буоллабына, көрдөрүү 95852 тыһ. солк. таһыста, бу былырыынны сылга тэҥнэтэххэ 136,3 бырыһыанна тэннээр.

А.Н.Макарова туруоруллубут соруу кайдак туолан иһитин бари салааларынан анализтааһынгар "Чурапчы" ТХПК тизирдиллибит былаан 44 бырыһыанын, "Күннэй" ХЭО 50 бырыһыанын эрэ толорбуттарын, тыа хаһаайыстыбатын управлениета үчүгэй түмүгэ суох үлэлирин, дыһ-уот, коммунальнай хаһаайыстыба управлениета Карл Маркс уулуусына 1 км бетоннааһынга, Ярославская аатынан уулуус 36, 38 №№-дэх дыһэлэригэр эксперимент быһытынан ытыллыахтаах голору хааччылыгы үлэлэрин сабаалаа-бакка олороллорун бэлэстээтэ.

Бу боппууоһу дүүллээһингэ тыа хаһаайыстыбатын управлениетын начальнигы солбуйааччы П.М.Макаров билигин туругунан былаан туолуутун кайдак ситиһэргэ суоттаналларын эттэ. "Чурапчы" ТХПК директора А.Т.Ноговицын кэнники ыйдарга бородууксуйаларын улуус ПО-ларын, "Холбос" потребсоюз нөһүө реализациялылларын, онуоха кирибит харчы тутта төлөнөн испэтин бэлэстээтэ уонна билигин туругунан, ылар иэстэри аахсан турар, онорон таһаары уонна соботу-лка бородууксуйаларын кээмэйэ 15 мөл. солк. тийибитин иһитиннээтэ.

П.Н.Мишкин үөһэ тэрлэтэлэртэн айбур биллэрдики оҕоһуларын, боппууостар быһаарыллан иһэллэрин, онуоха бэйэбит өттүбүтүтүн үлэ кыйа-гарбатын, соруудагы толорууга чопчу былааннар, ааган-суоттаан үлэлээһин суохтарын тоһоҕолоон бэлэстээтэ итинэн тыа хаһаайыстыбатын управлениетын начальнигар К.Ф.Оконешниковка, дыһ-уот, коммунальнай хаһаайыстыба

управлениетын начальнигар В.И.Новгородова, "Чурапчы" кооператив директорыгар А.Т.Ноговицынна, Маарыкчааннааһы, Чурапчытааһы ПО-ларга бу сайынны ыйдары ааспака боротокуол толоруллубатах лууннарыгар үлэлээр-гэ, туруоруллубут былааны ситэргэ соруудахтаа.

Иккиннэн, оттооһун боппууоһугар иһитиннэрини ТХУ начальнигы солбуйааччы П.М.Макаров онордо. Быйыл сайын улуус үрдүнэн барыта 32850 тонна от оттонохтооха. Былааны күһүнгэ халтарбакка, биризмэттигэр ситиһэр туһуттан чааһынай дыһно техника өҥөтө оҕоһулар. Оно чааска, охсоруттан, хомуйарыттан тутулууга суох, тариф кээмэйэ Т-16, Т-25 трактордарга 95 солк., МТЗ-ка - 130 солк. ДТ-75-кэ - 150 солк. буолла. Маһаха уматык-орунуох боппууоһа сүрдээһин ыраабыта, 1997 сыллаахтан муньауллубут иэстэри төлөстөхкө эрэ иһилиннээбэ, иэстэри суохтарга, бэриллэрэ этилиннэ.

Үсүһүнэн, иһэр уу хаачыстыбатын туһунан улуустааһы санэпиднадзор киин кылаабынны враһа С.В.Готовцева туруорбут боппууоһа улахан кэлэтигин таһаарда. Киин улуус үрдүнэн уопсайа 50 уу ылар сыр баарыгар водозабодор, эстакадалар, нэһиликтэргэ анал оҕоһулар суохтарын, водовозтар сырыыларга мөлөһүн бэлэстээтэ. Аналлар түмүктэринэн иһэр, туттар уубут туһага быстар мөлөһө көһүннэ. Онон ууну ыраастааһын боппууоһугар дьаһаллар ылылалларын, үлэлээр наадалааһын этэн турар, анал оборудованиелары туруорарга, бытыылкаларынан кутан нэһиликнээһини, чуолаан оро, аһылык, доруобуйа харыстабылын тэрлэтэлэрин хааччыларга этии киллэрдэ. Лена өрүс уута кэлэринэн ууну ыраастыыр оборудованиелар туруоруллубуттарыгар үбүлээһин республикаҕан көрүлэр. Онон, кэлэтиги эбэһинээтээн, оборудованиелары туруорарга быһаарыллына.

Салгыы "Мин Сахаҥ сирэ — XXI-с үйгэ" республикатааһы хамсааһын иһинэн ытыллар дьаһаллары олоххо киллэрин уонна сэлэһнээ, нэһиликтэри ис-тас көстүүлэрин тупсарарга улуус үрдүнэн ытыллар үлэлэр былааннарын, хаамыларын тустарынан боппууостар көрүлүннүлэр.

Киин баһыһа 2001—2005 сылларга улуустааһы үс целевой программаларга: "Профилактика наркомании, алкоголизма, АНТИ — ВИЧ/СПИД и ВПП", "Вакцинопрофилактика" уонна "Эндемический зоб" бигэрэһиннэр.

Улуус дьаһалтатын Сэбиэтигэр көрүлүбүт бары боппууостар ыры-тылланнар, тустаах дьаһаллар ылыллы-нылар.

С.БОРИСОВА.

Эһиз бу күн күнүстэн кээһэ улуус дьаһалтатын дыһитин акто-вай саалатыгар Улуус Муньабын үтүс уочараттаах сессията буолан ааста. Сессияны Улуус Муньабын председателэ В.И.Новгородов салайан ытта. Тэрлэтэлэр салайааччылар, нэһиликтэр баһылыктары ыкырыллан сырыттылар.

Барыта 10 боппууос көрүлүннэ. Бастагынан көрүлүбүт кадр туһунан боппууоһу улуус дьаһалтатын баһылыгы солбуйааччы И.И.Яковлев туру-орда. Депутаттар иннилэригэр бэлэлэрин тустаах үлэлэригэр санааларын, инники былаанна-рын билиһиннэрбиттэрин итинэн кээһэ ыйтыларга хоруйда-абыттарын кэһиттэн улуустааһы уөрэх управлениетын начальни-гынан бу иннинэ Дириһээһи агро-оскуолаа директорунан үлэ-лэббит Егор Семенович Сидо-ров, онтон культура управлени-етын начальнигынан, "Чурапчы" МТС ГУП директорунан үлэлэ-бит Марк Гермогенович Сибиря-ков бигэрэһиннэр.

Ааспыт 2000 сылга бюджет туолуутун туһунан информацияны улуустааһы финансовый-казначейскай управление начальни-га И.И.Оконешников онордо. Но-луоттаран кириэр дохуоска бы-лаанаммы былырын 17 мөл.180 тыһ. солк.эбитин 18 мөл.192 тыһ. солкубайынан, ол эбэтэр 1 мөл.12 тыһ. солкубайынан аһара, (ити бырыһыаннары таһаардахха 106 %) толорбут-тут. Туттубут ороскуоттун ма-ныксы тыа хаһаайыстыбатын боро-дууксуйаларын оҕоруну кре-диттээһиннэ 26 872 тыһ. солк. көрүлүбүтүн 34474 тыһынча-ны туттубуттун (ити 128 %), уөрэхтээһиннэ көрүлүбүт 122936 тыһынчаны 104 %, культуру, искусство уонна кинематография ыстыһаага 17093 тыһынчаны 91 %, доруобуйа харыстабыла уонна физическай культура салааһа 36810 тыһын-чаны 97 %, коммунальнай хаһаайыстыба салааһыгар 16503 тыһынчаны 104 %, онтон бы-лаанга кирибэтэх атын ороску-оттарга 948 тыһынча көрүлүбүтүн 159 % аһарбыл-ты. Онон түмүгэр ааспыт ылы 276588 тыһ. солкубайынан (ол иһикэр, хамнаһа 1 ыстыһынан

Соторутааһыта Амма улуунун Абаба нэһилигэр "Ырыам бийгэ — Кыыс Амма" диэн илин энэрдээһи улуустар дьахталларын вокальнай ан-самблларын көрүү-конкурс бу-олан ааста. Манна Уус-Алдан-тан, Мэйгэ-Ханаластан, Амма-тан, Чурапчытан барыта 11 ан-самбл икки күн устата күрэх-тэстилэр. Ону сэргэ Абабага "Кыыс Амма" народнай во-кальнай ансамбль тэрлибитэ 15 сылыгар аналлаах үбүлүйүһү дьаһаллар ыты-лынылар. Конкурсу дүүллүүр субэ Дьоксуоскайтан кэлэн үлэлээтэ.

1992—2001 сылларга бийиэхэ иһитиллэн, эрчиллэн таһыстылар нуучча дуобатыгар 48 аан дойду чемпиоһа, призерэ, 40 Россия чемпиоһа, призерэ, 64 СР чемпиоһа, призерэ, 100 харахтаах дуо-бакка 5 Европа призерэ, 45 Рос-сия чемпиоһа, призерэ, 76 СР чемпиоһа, призерэ, 1 гроссмей-стер, 5 Россия спордун маастар-дара, 59 кандидаттар, 129 I раз-рядтаахтар.

Кэнники сылларга үрдүк раз-ряды толороочулар эдиримсий-эн иһэлэрэ үөрдэр. Холобур, Нестеров Максим 5 сааһыгар II, Собакина Айыһа 6-тыгар II спортивной, Белова Федот, Спи-ридонов Петя, Данилова Муса, Газоильева Юлия, Гуляев Коля, Ноговицына Рена алын кылаас-тарга сылдьаннар I разрядтары толордулар, Россияга ситиниллэ-

УЛУУС МУНЬАБЫН ҮҮС СЕССИЯТА

75275 тыһ., 2 ыстыһыанан 30451 тыһ. уонна материальнай хо-ронмьуларга 170862 тыһ.), 257054 тыһ. солк.дохуоттаах, 19534 тыһ. дефициттээх тахсы-былыт. Биллэрин курдук, бюд-жет сыл сабаланыан быдан ин-ниттэн оҕоһулан-суоттанан көмүскөнэн бигэрэһэн барил-лэр, онон сыл устата техникага, оттука-уматыкка у.д.а. сыһа ырааһына индексацияламат, ол түмүгэр перерасход үөс-күүрүн информатор быһааран бигэрдэ. Бу боппууоска тыл эплит депутаттар бюджет дохуот-таах чаһа туолуута нолуок ор-ганнара үчүгэйдик үлэлэббиттэ-рин итинэн тыа хаһаайыстыба-тын бородууксуйатын онорон таһаарыга үчүгэй үлэ барбы-тын көрдөрүүн бэлэстээтилэр. Төрдүһүнэн турбут быйылгы сыллаахха бигэрэһимит бюджет "ороскуот" уонна "дохуот" ыста-тийаларыгар кээкэ уларытыл-лар тустарынан боппууоска иһитиннэрини бюджетнай ко-миссия председателэ С.Д.Ва-силева онордо. "Үөрэхтээһин" салааһа капиталнай өрөмүөннэ көрүлүбүт үтү олус кыра эбит (1 мөл. 702 тыһ. солк.), ону РФ Бюджетнай Ко-дексатын 83 ыстыһытыгар олохуран, ыстыһыттан ыста-тыһаа көһөрүүнэ (быстах үөс-күүр ороскуоттарга уонна сана тэрлэлэри ылыга көрүлүбүт үбү хамсагыны суоту-гар) улаатыннарар, 2 мөл. 117 тыһ. таһаарарга эттэ. Бу курдук культурага итинэн доруобуйа харыстабылыгар көрүлүбүт ыстыһыттарга уларыты оҕоһуланна. Ис дьыала отдела (нач. К.К.Неустров) материаль-най базаны бөгөрөтүүгэ анаан ыстаралтан киллэрэр үбүн 80 %-нэн бэйэтигэр хаалларарга көрдөспүтүн, онуок сатаммытын быһааран турар. Светлана Дани-лова сыллаабы смета дохуотун аһара толоруу суотугар "араас ороскуоттар" ыстыһыттан 200 тыһ. солкубайы көрөргө комис-сия быһаарбытын эттэ. Бу боп-пууос туолуутун хонтуруол-лааһын УФКУ (нач. М.М.Око-

нешниковка) суктэрилиннэ.

Басиһинэн, Саха Республи-катын Президентэ М.Е.Николаев халааннаһыннан энсэрэлээбит улуустар олохтоохторугар бары бүтүүн көмөнү онорор туһунан республика нэһиликнээһингэр бас ыйын 9 күмүгэри быһыры-тын олоххо киллэрин дьаһалла-рын туһунан Саха Республика-тын Правительствота бас ыйын 13 күмүгэр таһаарыт 335 №-дэ-эх уурааһынан, бюджет ороску-оттаах өттүтүн 1 % кээһидээх үбү аһыыр туһунан боппууос көрүлүннэ. Онтон салгыы Чу-рапчы сэлэһинээһин Муруй-Ты-ымпыа түөлбэтигэр орто уөрэхтээһин оскуолатын арыһын туһунан депутат В.Н.Коркин, Сылан нэһилигэтин Улахан-Күөл участкагар оскуо-лаҥы тэрийин туһунан Сылан дьаһалтатын баһылыга Е.Е.Ного-вицын туруорбут боппуууостарга көрүлүннүлэр. Улуус Муньаба бу боппуууостары өйөөн турар, СР Правительствотыгар ходатай-ство түһэрэргэ быһаарда. Сал-гыы "Куолума" ресурснай ре-зерват территориятын 3718 квадратнай километрга тийэс кээһин туһунан боппууоһу улуустааһы айылга харыстабы-лын инспекциятын председателэ В.М.Монастырев туруорда. "Чу-рапчы улуунун бочуоттаах трак-данина" аат, Улуус Муньабын уонка улуус дьаһалтатын Бочуо-тунай грамотатын итинэн улуус-ка үбүлүйүһү дьаһаллары иһитиннэрэр. Онон Чурапчы сэлэһинээһин Барезован уулусса-тын уларытан, РФ спорка уонка физическай культурага үтүөлээх үлэһит, СР үтүөлээх тренерэ, Россия үөрэдиринитин туһуна, улууслут бочуоттаах граждани-на К.С.Постников аатын иһэрэр туһунан Чурапчы сэлэһинээһин управлениетын начальнига М.Н.Саввина иһитиннээтэ.

Бары көрүлүбүт боппуу-остарга тустаах быһаарылар ылыллынылар.

Р.СИБИРЯКОВА.

"ЫРЫАМ БИЙГЭ — КЫЫС АММА"

Конкурс түмүгүнэн бийиги, Дириһээһи "Алаас кыргытта-ра" ансамбль, I степеннээх Дипломунан наараадаланны-быт уонна "Бастык акапеллнай ирыа" номинацияга кыйды-быт. Оттон болтоһолор "Чу-рапчылар" "Бастык ансам-блевай ирыа" номинация хаһаайыһынан буолла. Ити курдук, улахан ситиһиллэнэн, Кыыс Амма кэрэ айылбатыгар

дуобуйа саныһанан, сөтүөлээн кэллбит.

Бу кыттынныгыгар күүс-көмө буолбут тэрийэччилэр-битигэр, спонсордарбытыгар; улуустааһы культура управле-ниетыгар, олохтоох дьаһал-тага, орто агро-оскуолага, культурнай-эстетическай киннээ, "Чыһама" уонна "Дьөгөгөй" баһынай хаһаай-ыстыбаларыгар, чааһынай предпринимателлэргэ П.П.Ар-хиповка, А.Н.Иванова мах-талбытын тиздээбит.

Фекла ПОПОВА, Дириһ.

ТҮӨЙЭЛЭР МАХТАЛБЫТЫН ЭТЭБИТ

Тыа сиригэр нэһиликнээ сүрүн дохуотун үүттэн уонна эттэн ылан долорор. Маны табатык өйдөөн, Сыланнааһы потребобщество начальнига О.П.Монастырева арыы заводун уонна буйуна астаран үлэлэтэр.

Арыы заводугар А.С.Макарова салалтатынан үс киһи үлэһин-хамсы ылдыллар. Билигин туругунан олохтоохтор 25 тонна үүтү туттараннар 250 тыһ. солкубайдаах дохуот оҕоһуланна. Күннэ 700 литргэ тийэ үүт туттарылар. Нэһиликнээ ол суотугар Түөйэ маһаһынын нөһүө бородууктаны, солорканы, араас габаардары ылар. Онон түөйэлэр онорон таһаарар бородууксуйабытын миэстэтигэр потребобщество нөһүө батарар усулуобуйабыт баар буолла. Маһаһымытыгар эргизингэ өр кэм устата үлэлэббит, оһыттаах

М.С.Монастырева таһаарылаахтык үлэһин. Сылаһааһы ПО мань таһынан минн-бэхээринини үлэлэтэр былааннаах, бу олоххо киридэһинэ олус абырыһа эттибит.

Түөйэ курдук кырыы, кыра учаастакка сүүһүнү, сылыһы, дыһ көтөрүн иһтэргэ усулуобуйа киин сирдэрдээбэр быдан ордук. Тыа сирин аһа дохуотуларынгар бийиһи оһыппытын уөрэтэн бары кыра учаастактарга киллэрэххэ сөп этэ.

Нэһиликнээ дохуоттаах, аһа бигэ туруктаах буолуута хас биринди киһиттэн бэйэтигэр тутулуутаах. Бийиги бу ситиһимит — Сыланнааһы ПО өҥөтө. Онон потребобщество бары үлэһиттэригэр Түөйэ учаастагы дьаһалтата, нэһиликнээ махталларын тиздэллэр.

Егор ПЕРМЯКОВ.

ОБОЛОРБУТ КҮРЭХТЭНИНГЭ БЭЛЭМНЭНЭЛЭР

этик кыттыннылар. Федот, Пегя, Муса, Коля, Рена бары маастарга кандидаттар, 100 харахтаах дуо-бакка Россия чемпиоһа, при-зердара, оттон Рена баара-суога VI кылаас үөрэнээччигэ уонна быйыл 64 харахтаах дуобанка аан дойдуга иккис күһүнэн буол-ла.

Постникова Д., Платонова И., Монастырев В., Монастырев В., Варланов С., Данилов С., Шеста-кова Н., студент Сидцев М. — рес-публикабыт, Россия сүүмэрдэ-мит хамаандаларын чилиһиннэрэ, Постникова Д. 100 харахтаах ду-

обакка 19-гар дээрн саастаахтар-га сахалартан бастагынан аан дойду чемпионатыгар от ыйын 15—24 күнүгэригэр Францияга ыгырылаах. Платонова И., Пост-никова Д., Шестакова Н., Дани-лова М., Ноговицына Р., Монас-тырев В., Монастырев В., Варла-нов С., Данилов С., Гуляев К. аһырдах ыйын 1-8 күнүгэригэр Польшага мытыллар. Европага бастыыр иһин күрэхтэһингэ Рос-сия чилиһин көмүскүүхтэрэ.

Билигин курдук экономичес-кай өттүнэн уустук кээһэ күрэх-тэһингэ барар элбэх үбү-аһы эрэйэр. Онон, төрөппүттэр, спон-сордар, ким кыһтааһынан оболорбутун тэрийэн ытыгаре көмөлөһөргүтүгэр ыгырабыт! Бийиги тел. 41-747.

Николай КЫЧКИН, ЧФКСИ тренерэ.

ЧУРАЛЧЫТААБЫ СУОЛУ ӨРӨМҮӨННҮҮР-КӨРӨР ГУП 50 СЫЛА

ҮЛЭБИТИН КУУҢҮРДЭРГЭ КЫНААБЫТ

Билигин кэмиз Чуралчытаабы суолу өрөмүөннүүр-көрөр ГУП (ГУП РСАД) көрөр-истэр суолларын уюпсай уюна 428 км, ол ичинтэн 110 километра федеральной суолталаах Дьокуускай — Магадан трассата.

1998 с. иккис анарыттан бу государственной унитарной предприятие урукку «Сахаавтодор» АО суолу тутар-өрөмүөннүүр участкасын базатыгар тэрлибит. Кини быһаччы суол холбоһуктаах дирекциятыгар, билигин Саха сиринээки Суол агентствотыгар (Тууу министерствотун ичинэн) бас бөрүкэр, дуогабарга олобуран суоллары көрөр-истэр, өрөмүөннүүр. Директорынан Попов Николай Николаевич үлэтир, директору экономикада солбуйааччы Чичигинаров Федор Спартанович, суол маастардарынан Захаров Петр Петрович, Новгородов Никита Николаевич, механиктынан Сивцев Валерий Николаевич, гараж сәбиэдиһэикэн Григорьев Петр Гаврильевич, хааччыны өттүгэр Максимов Николай Николаевич үлэти сыйдылар.

Билигин барыта 54 үлэһиттээхпит, үксүлэрэ суолпардар уонна механизатордар. Түгэнинэн туһанан, суол-иис чөлүккүтэ суох үлэтигэр дьэһэлэригэр-уоттарыттан тэийиччи, кыһыннары-сайыннары үтүө суобастаахтык үлэтир манньах сорох дьоммутун, бэлиэтибит. Күнүлэр — суолпардар Федоров П.С., Федоров Д.К., Поисев Г.Д., Лыткин А.А., Аммосов Е.Н., грейдеристэр Дьяконов П.П., Морсеев Б.А., Лебедев А.В., скреперистэр Федоров К.К., Павлов Г.Г., рабочий Архипов Е.Е. Кэлин 5 сылга техника өттүнэн күүһүрдүбүт, ол курдук, МАЗ массымналар, К-701 трактордар, прицепной скрепердэр уо.д.а. бааллар, итилер тэрлэтэ онорон таһаарар кыабын хааччыныма улахан төһүү буолаллар. Уопсайынан, техникабыт үксэ эргэ очон, араас салпаас чааһы булууга элбэх үп наада. Ону учуоттаан, өрөмүөннүүр мастарыскайы тутулан үлэһэ кинирээтэххэ. Кэнинки алта сылтан онорон таһаарар үлэбит улаатан иһэр. 1994 сылы кытта тэҥнээтэххэ, онорон таһаарыыбыт 2,2 төгүл улаатта (1991 с. сыананан).

2000 сылга Чуралчы — Мындабаайы суолугар 6 км сири өрөмүөн суотугар онорон туттарбыппыт. Нуораканага диэри федеральной суолталаах суол участкаын көрүүнү иллыбит. Сыллаабы онорон таһаарыы 15222000 солкуобайга тэҥнээтэ. 2001 сыллаабы былаанна 14039600 солкуобай суумалаах үлэлэр оҥоһуллуохтаахтар. Ол ичинтэн федеральной суолу көрүүгэ 5655600, ис суолларга 8384000 солк. үп көрүл-

лүөхтээх.

Мындабаайы суолун өрөмүөнэ түмүктэнээтэххэ. Чуралчытан Арыылааха диэри үлэ ытыллыахтаах, бырайыага оҥоһуллубу сыйдыар. Маны таһынан үгүс муосталарбыт эргэрдилэр, олору санардарга үлэлээбип. Быыл Чыалпара — Толоон, Мырыла — Харбала суолларыгар муосталары өрөмүөннээтибит, сага муосталары тутубит. Биллэн турар, анардас биер тэрлэтэ кыабыр уустук сорух. Ол гынан баран, кэнинки сылларга улуус дьаһалтата, баһылык Шадрин А.А., кини бастагы солбуйааччыта Мишкин П.Н. быһаччы көмөлөрүнэн, туруорсууларынан улууска суолу онорууга хамсааһын табыста, ону биер дойдулаахтарбыт көрө-билэ сыйдылар.

«Аартык» ХЭТ уонна «Мелиоратор» ГУП Чуралчы — Чакыр суолун тутууга үлэһиттэр, 11 км уһун сири онорон туттардылар. Нэһиликтэр баһылыктара эмиз кинтирээтэхтэр. Тэрлэтэбит «2000 сылга — 2000 үтүө дьыалаһы!» хамсааһынна кыттан, улуус элбэх хаһаайыстыбаннай объектарыгар буор үлэтин толорон кэллэ. ЧФКСИ тутуутугар бэйэбит кыахпынан көмөлөһө, өйөһө олобурут. Чуралчы салиэнньэтинээки «Улыбка» уһууааны (сәбиэдиһэ Иванова Е.С.) кытта өр сыллартан шэфтээһибит, сага корпустарын тутуутугар көмөнү оноробут.

Билигин баар суолларбыт аныгы олох ирдэбиллэр эппиэтииллэр диер кыах суох. Улууспут ичинээки 318 км суолбуттан 80 км (25 %) эргэ гравий бүрүөһүнээх. Онон күһүн-саас ардах кэмизгэр айанныттар ыарахаттары көрсөллөрө үгүс, ордук ыраах, кырыны олоор Мырыла, Хахыйах дьыно. Ол эрэри сага үйбэ эрэлээхтик хардыылаан, ылыллыбыт тэтими ыһыктыбакка, күүһүрдэн үлэһиттэргэ-хамсыырга кыһанабыт.

В.П. ЗАХАРОВ,
тэрлэтэ кылаабынай инженерэ.
ХААРТЫСКАБА: ГУП начальнига Н.Н. Попов.

Билигин улууспутугар 1990 с. хаһаайыстыбаннай ахсаанынан үлэһит суолу тутар участка (ХДСУ) үөсэбиз. Оччолорго бу тэрлэтэ кылаабынай инженеринэн үлэһити сырттаахпына начальнигынан анаабытара.

Сага тэрлэтэн бараммыт 1990 — 1993 сс. Мындабаайы — Булгуннахтаах, Дирин — Мэлдээхси, Дирин — Толоон уонна Чааһыт — Чыалпара суолларын оҥорбулут. Уопсайа ити сылларга 15 км уһуннаах гравий кутуллубут суола тутуллубута. Билигин аныгы олох ирдэбиллэр «Аартык» ХЭТ дин уларыан ааттанаммыт бэйэбитигэр эргэ буолбакка, улуус тас өттүгэр эмиз үлэһитибит. Ол курдук, 1994 сылтан сабаалаан федеральной суолталаах 3 км усталаах суолу ыаллы Таатта улуутугар онороммут госкомиссия туттардыбит. Тэрлэтэбит үлэһэ-хамнаса эппиэтир базалаах: 6 КамАЗ массына, 4 бульдозер, 5 МАЗ автоскрепер, биердиги ав-

**СОРУКПУТ
КИЭН**

тогрейдер, автопогрузчик, автобензовоз бааллар.

1995 с. Дирин — Толоон суолугар 3 км онорон үүтүгү сыанаа туттарбыппыт Ити сыл Мындабаайыга кини уулуссаны гравийдаан биердибит. 1996 с. Ытык

Күөл — Уолба федеральной суолталаах суолга 3 км оҥорбулут, нөүө сылыгар эмиз итинэн 1 км уһуннаах сиргэ үлэлээбиппит.

Улууспутугар бастагынан Дьокуускайдыр суолга Төлөй суола холбоһмута, 4,2 км сири гравийдаабыппыт, 6746960 солкуобайдаах үлэ оҥоһуллубута.

1999 с. Чуралчы — Дирин суолугар 3 километра 7262623 солкуобайдаах үлэ барбыта. Итинтэнэ Уолба — Мэнэ-Алдан федеральной суолталаах суолга 4000000 солк. суумалаах үлэ толорулунна.

Быылгыт сылга 2,5 километра Чуралчы — Дирин суолугар онорор былааннаахпыт. Итинтэнэ Чуралчы салиэнньэтигэр уулуссалары көнөрүүгэ, онорууга үлэһитибит.

П.М. НАУМОВ,
«Аартык» ХЭТ начальнига, 23 сыл стажтаах Россия бочуоттаах суол тутууччыта.

Эдэр эрдэхпинэ үлүмкэһэн үлэлээбип, Чуралчыбыт суолун иһин онорсубут сэмэй доботторбун ахтан-санаан, кинилэрдиги сыраласпыт кэмнэрбин өйдөөн кэлбим.

1956 с. РСФСР Правительствотын уурааһынан тэрлибит, тэрлэтэлэртэн, колхозтартан дьону түмэн, райсовет исполкомунан үлэтин былаана бигэрэһэн үлэһит ПДУ-1946 (суол отдела) дин тэрлэтэбит ДУ-1050 дин тэрлэтэ кылаабыр диэри Алабар, Арыылаах, Чакыр, Соловьев, Болугур, Кында, Түөйэ, Дьаарылла, Күндүл, Мэлдээхси, Уорба суолларын онорбута. Үлэбит Бүтэйдээххэ, Сулбаччыга тиний суоллары онорууну хабаар. Сылан Бэрэтигэр барар суолу Д.П. Лазарев былааннаабыт сиринэн тыатын солоон, буору куттарыыга, үрэги туоруур турбакка, муостаны онорууга нэһилиэги көмөлөһүннэрэн онорбулут.

1969 с. Мындабаайы суола реконструкция быһытынан бырайыактамыта, Д.П. Лазарев тутуу дин туруорса сатаабыта, ону оччотообу оройуон салалта-

Сивцев И.И. кэлбитэ. Оччолорго оройуон салалтата кинини техниканан, кадрдарынан көмөлөһүөх буолан мэкитилээн аһалбытара да көмөлөспөтөхтөрө. Мин кэмэр суол маастарынан Лазарев Д.П., Попов А.Р., Турантаев С.Л., Шадрин В.А., Козлов И.В., Наумов П.М., Дюдорев С.И., Федоров С.П. уо.д.а. үлэлээбиттэрэ. Мындабаайы суола реконструкция (капитальной өрөмүөн) быһытынан сылга 2—4 километринан былааннаан сүрдээх уһунуук тутуллубута. Гравийа Амма өрүстэн таһыллар буолан, сороһор үбэ-хамнаһа уустугуран үүтүгү генподрядчик суобунан бүлүттэ.

Мин 1967—1995 сс. маастарынан, инженеринэн, 1983 сылтан начальнигынан үлэлээбитим. 1984 с. котельнайы, 1986 с. 45 мнээтэлээх гараһы, нефтебазаны, ысқылааттары тутуллубут. Капитальной өрөмүөн суотугар «Илин энэр» программанан асфальтовай заводу аһалбыппыт, кадрдарын Санкт Петербурга үөрэттириппит.

Ити кэмиз аналлаах үөрэхтээх, олохтоох кадрдар Козлов

40 сыл устата суолу онорууга десапныгынан, тэрлэтэ салаааччытынан, маастарынан үлэлээбип, үгүс сыратын биербит, республика норуотун хаһаайыстыбатын үтүөлээх үлэһитэ, улуус бочуоттаах гражданина Дмитрий Петрович Лазарев.

ААСПЫТЫ АБЫННАХХА

та өйөөбөтө. Суол тутуутугар Министрдар Советтара техника биеритин сага тэрлибит «Межсовхозстрой» ылыта, ол техника суолга үлэлээбэтэ, сохор тутуутугар сыйдыыта, ону Дмитрий Петрович ыларга этэн көрдөбүнэ оройуон салалтата буолуммат этэ. Дьокуускайдыр суолу, ис суоллары көрөр-истэр буолбулут. Ол гынан баран, техникабыт эргэ, абыах, ханан да итичэ элбэх кэмиздээх үлэһэ эппиэттээбэт этэ.

Эрдэ ДУ-1050 Аллараа Бэстээххэ, Ытык Күөлгэ диэри суолу көрөт этэ. Урут Захаров К.Е., Никитин Д.А. уо.д.а. онорбут турбалара, муосталара, сигнальной суол бэлиэлэрэ суол сагалы оҥоһуллубут диэри турбулара. С-100 тракторга Михайлов А.М. прицепной грейдердиринэн Аллараа Бэстээххэ диэри ичинтэн эрийэн грейдердирэ, ДУ-1050 эргэ хонтуората Чуралчы салиэнньэтигэр МТС томторугар баара. Үлэһиттэр үксүлэрэ нууччалар этилэр. Поморцев начальнигытыгар кэлбиттэрэ. Техника эргэ, хамнас мөлүөх буолан, кинилэр барытаабытара.

П.В. Брызгалов пенсияга барбытын кэмиз партия райкомун дьаһалынан начальнигынан

И.В., Наумов П.М., Оксимова Ф.С., Исакова В.И., Федоров С.П., Дюдорев С.И., Захаров В.П., Чичигинаров Ф.С., Васильева В.Д. үлэһэ кэлбиттэрэ.

Тыа хаһаайыстыбатын министерствотын иһинэн ХДСУ тэрлибитэ. Салайар алпарат үлэһиттерин 100% ДРСУ биербитэ. П.М. Наумов начальнигынан ананан билигин ситиһилээхтик үлэһити сыйдыар. Сангалы суолу тутар специализированной тэрлэтэ буола үүннэ. Дьокуускайдыр суолу тэнэ Мындабаайы суола навигациянан оройуон таһааһа кэлэр буолан улахан экономической суолталаах этэ. Үлэ-хамнас үксэ итиннэ сыаллаан барара, саас аайы күүрээһиннээх үлэлэр, суботунууктар буолаллара. «Сельхозтехника» сүрүн үлэһити толороро. Элбэх сыраларын биербиттэрэ: бульдозеристар Толстяков М., Ефимов П.П., Лазарев К.В., Макаров Н. уо.д.а.

Колхозтар, совхозтар салалталара суол оҥоһуутугар бэйэлэрин кыахтарынан көмөлөһөллөрө, дьоннорун, техникаларын сороһор тугу да аахсыбакка биерэр түбэлтэлэрэ элбэх этэ.

ДУ-1050-ка мин кэмизр бухгалтердарынан Егоров И.И., Габеев М.Р., Макеев Н.Н., Федо-

рова М.П., Павлова М.А., Павлова П.Г. үлэлээбиттэрэ. Бухгалтерия элбэх отчуоттары, расчеттары кэмизгэр түһэрэргэ, бэйэтин үлэтин эрэмнэлээхтик толороро.

Оҥоһуллубут суолу ДУ-1050 эксплуатацияга госкомиссиятан тутан иһэрэ. Райсовет исполкомун председателлэрэ госкомиссия председателлэрэ этилэрэ. Маннайынан Пермиков М.Е. сабаалабыта. Үлэлээн ааспыт председателлэртэн сөптөөхтүк, олохтоохтук туруорсар, мин санааһылар, соботох кини этэ, атыттар улаханник инэн-томон интэриэһигэрэбэт этилэр.

ДУ-1050-ка уһунуук, актыыбынайдык үлэлээн сыраларын биербит үлэһиттеринэн аабабын: Дьяковская Н.М., Ишкенин Ф.А., Михайлов А., Новгородов С.Д., Аянитов В.Г., Харитонов И.П., Никитин Д.А., Максимов А.П., Парфенов Е.Г., Монастырская А.И., Павлов А.Н., Романов Н.С. уо.д.а.

В.Н. ЕВГРАФОВ,
Россия бочуоттаах суол тутууччыта, пенсионер.

**Балаһаны бэлэмнээтэ
Иннокентий ГРИГОРЬЕВ.**

Суол онорооччулар үлэлэрин былаанныллар. Угаттан бастагы — маастар Н.Н. Новгородов.

ГАИ — ГИБДД 65 СЫЛЫН ТУОЛЛА

ТУБУКТЭЭХ ҮЛЭ КӨРЧИКТЭРЭ

Кыһынны бытарбан тымнынга эбэтэр сайынны өнүрүк куйааска Чурапчытан Дьокуускайдыр айан суолун төрдүгэр милицейскай формалаах дьон поско туралларын өрүү көрөр буолуохтааххыт. Сорохтор киһилэри тутар-хабар, ыстараалтыр, техниканы билдыыр-хайыыр дьон эрэ курдук санаан, тумна сатаан араас хоннох-быттык ыллыктарынан эрийэ сүүрдэлэр. Пост таас дьыста тутуллан үлэлээбитэ хаһыс да сылыгар барда, онтон киһини кэккэлэһиннэри хонтуора дьыста тутуллан быйыл саас үлэбэ киирдэ. Быйыл сайын

Россияга ГАИ-ГИБДД сулууспата тариллибитэ 65 сылын бэлэтир. Ону көрсө биһиги улуустаабы ис дьыала отделын ГИБДД сулууспатын начальнигын милиция старшай лейтенаны В.Г.ДРАГУНОВУ көрсөн үлэ-хамнас туһунан билистибит. Онуоха Владимир Гаврильевич манньк кэпсиит:

— Биһизэх күн бүгүнгү туруула 12 сотрудииктааххыт. Регистрация инспекторынан урукку сыллартан үлэлиир олохтоох сотрудиик, үгүстэр үчүгэйдик билэр киһигит милиция капитана Владимир Нюргустанович Местников үлэлиир. Киһи билигин Дьокуускайга сылдыар, быйыл кэтэхтэн үөрэнэн үрдүк үөрэби бүтүрдэ, онон, түгэнинэн туһанан хаһыат нөүгө истин эбэрдэбитин тиэрдэбит.

Органнарга отуча сүл үлэлээбит саамай олохтоох киһибит, ыччат наставнига Николай Никанорович Атласов итэр-үөрэтэр өттүгэр итинэнэ общественноһы кытары үлэбэ контрагыннан үлэли киһилэр. Киһилэри сэрэ үлэлиир сотрудииктарбит бары эдэр дьоннор, онон коллективныт эдэр, үлэлииргэ көх, кыах баар. Киһилэр истэригэр идэлэрин баһылаан үлэлэригэр бэринилээхтэрин көрдөрдүлэр: старшай старшина В.Аксентьев, младшай сержаннар С.Марков, С.Макаров уонна А.Тургунбеков. Билигин стажер Л.Барашков үлэтин куһаана суохтук садалаата.

Бу ааһар суолбут федеральной суолталаах, күннэтэ манан үс сүүсчэк-түөрт сүүсчэкэ кэринэ араас техника ааһар. Киһилэр септөөх докумуоннаах,

технической өттүнэн куттала суох буолууларын бэрэбизиркэлиир уонна ирдик соруктааххыт. Ону сэрэ улуус нэһиликтэригэр барар суолларга патруллаһыны тэрийэбит, элбэх дьон мустар-кыттар улахан дьаһалларынгар, холобур, спортивной курэхтэһинилэргэ, спартакиадаларга, норуот күүлэйгэр, дьаарбанкаларга барытыгар общественной бэрээдэги көрүүгэ, ройдалэргэ кытабыт. Техника докумуоннарын онорууну, технической көрүүнү ыттыы үлэлэрин толоробут. Билигин чааһынай техникалаах киһи элбээтэ, атыылаһан адалаллар, улуус иһигэр ылсаллар-бэрсаллар. Ол докумуоннара барыта ирдэбилгэ эппиэттир тына таба оһоһулуохтаах. Саастарын ситэ илик оболлоох төрөппүттэргэ субэли кириэтэ маннькы этиэхпин баарабын. Биллэрин курдук, оскуола үрдүк кылааһын үөрэнээчилэрэ уолаттар туох да докумуона, бэл нүөмэрэ суох мотоциклны ыта сылдыан түбэхэр түбэлтэлэрэ олус элбэх буолар. Ону биһиги, биллэн турар, тутуобит. Дээ, төрөппүттэрэ кэлэн айдаан бөбөтүн тардаллар, олох күүстэринэн кэриэтэ илдээ бараары ғыналлар. Ону биһиги: "Техника кимизнэ буоларын, ханна учуокка турарын туоһулуур докумуонна адалын, очотугар эрэ төннөрөбүт" — диэбит. Чуолкайдаан билбиит, ол мотоцикл ким эрэ нөүгө кимтэн эрэ хаһан эрэ ылбыт техникалара буолар, ол ылсыы-бэрси тылынан оһоһуллубут, атын докумуона суох, онон бу хаһаайына суох (безхознай) техника ахсааныгар киирэр. Онуктары биһиги манна үс ыга туруоран баран атынга таһаарар быраалтааххыт. Онон техника хан-

нык баһарар көрүүн ыллыгатымыластын даһаны, туох-ханых иннинэ, докумуонун онорторорго тизэтин, ол эрэ кэринтэн сүүрдүн диэн нэһиликкыбэ эбэбит.

Бу быйыл хонтуора дьыктин ситэрэн үлэбэ киллэрдэбит. Элбэх киһи сырата барыт, үлэлэспит дьыста. Баһаан 1993 сылаахха ГАИ начальнига В.М.Саввинов дьаһалтаттан сир анатан, пост былаанын онорторбута. Онтон И.Ф.Макаров пост аттыгар хонтуора акылаатын түһэртэбит. Ол үп-харчы саамай кырыымчык кэмизгэр ситэн-хотон 2000 сылга үлэбэ киирдэ. Туспа хонтуораларан абыранныт, үлэ-хамнас кудумсуйда. Учусока ылы, тех-көрүү, үөрэти, экзамены тутуу барыта манна үрдүтэн ытыллар. Урут, билэригит курдук, праваба экзамен Чурапчы орто оскуолатын котельнайыгар буолар. Кэлэр өттүгэр былаан элбэх, сүрүннээн материальной-технической базаны бөрөгөтүүгэ, аныгылыы технологияны киллэрингэ үлэлихпитин баһарабыт. Техниканы көрөр-истэр мастарыскай, гараж тутуутун ытыгар былааннааххыт.

ГАИ-ГИБДД сулууспата тариллибит быйыл 65 сылын туолар, итинэн сибээстээн бары сотрудииктары, общественной көмөлөһөөччүлэрбитин уонна урукку сылларга үлэлээбит ветеранарбытын итиник, истинник эбэрдэлибит, тус олохторугар дьолу-соргуну, үлэлэригэр ситинини баһарабыт!

"СО" корр.

ХААРТЫСКАБА: ГИБДД начальнига, милиция старшай лейтенана В.Г.Драгунов.

Николай Никанорович Атласовы билбэт киһи, ордук массына, мотоцикл көлөлөөхтөр, бука суоҕа буолуо. Саратовтаабы байыаннай училище государственной автоинспекция үлэһитэрин бэлэмниир отделениетин ситинилээхтик үөрээн бүтэрбит эдэр уол 1966 сылаахха биһиги улууспутугар үлэбэ аһаһабыттан лоп курдук 20 сүл усталаах-туоратыгар ГАИ инспекторынан үлэлээбит.

— Ол иһигэр 12 сүл оройуоннар икки ардыларынааһы улаастак буолан ыаллы Тааттаны кытары холбуу көрө сүлдьыбытым, — диэн кэспир Николай Никанорович очотосбу үлэлээбит кэмин ахтарыгар, — территориям улаһана, айгыта, ама да аспытын иһин, үлэлииргэ эрээдээк соһус этэ. Онтон кэлин улаастак араарыллан, Тааттада туһунан штат көрүллэн, Чурапчыбар байэм хаалбытым. Постовой сулууспата эбии штат көрүллэн, хаһыс да буолан үлэлиир буолбупут. 1986 сылаахха ис дьыала отделыгар дуһуурунай чааска үлэлээбитим, салгы паспортнай остуол начальнигынан үлэли олорон 1998 сылаахха бочуоттаах сыннааланга тахсыбытым. Бу билигин контрагыннан үлэли сүлдьабын. Общественноһы кытары үлэбэ көмөлөһөбүн, эдэр сотрудииктарга наставниктыбын. Урукку сылларга общественной инспектордар дьинээр бааллара, биһиги киһилэр көмөлөрүөн биридниккили буолан үлэли сүлдьыбытым. Билигин ол үлэни сөргүтүүхө диэн, үлэ коллективтары кытары субэлэһэн баран, 6-7 киһини булан бэлэмнэтибит, бу сотрудииктэригэр үлэлэрин саралыахтаахтар. Уопсайынан, билигин аһыах сылааһыта, били хамнас энин кэлбэт кэмин курдук буолбатах, үлэлиэхтэрин-хамсыахтарын бадалаах киһи үксээн эрэр. Ити үчүгэй бэлэ, олохпут дьаһалхыт көнөн, бэрээдэк туспан иһкэ этэ буоллаба.

— Николай Никанорович, эн билигин "эдэр сотрудииктарга наставниктыбын" дьитин диң, итин бука диэн кэгэтэ соһус быһаара түспэкиң ээ.

— Урут ис дьыала органигар эдэр сотрудииктары Советской Армия кэксэтигэр сулууспалаабыт уолаттаран үлэ коллективтарын нэксизээһининэн үлэбэ ылыл-

ЫЧЧАТ НАСТАВНИГА

лар этэ. Онтон аны Дьокуускайга ИДМ үөрэтэр киһигэр киирэн хас да ый анал курсу бараллар, стажировкаланаллар, ол эрэ кэринтэн отделга ананан кэлэлэр этээххэ, ол учэбкэ баыппыт уолаттарбит органига үлэни кытары билсипит, киһилэртэн туох ирдэрин итинэнэ атын дьонтон тугу ирдээхтээхтэрин билэр, баһааны үөрүйэхтэри баһылаабыт бэлэм сотрудииктар буолан кэлэлэрэ. Онон быдан таһаарылаахтык үлэлиилэрэ. Оттон бу кэлинни сылларга үп-харчы кырыымчык буолан үөрэтэр курстар суох буолан хаалбыттар, эдэр үлэһитэргитин бэйэригит үөрэтин диэн буолбута. Ол иһин билигин үлэбэ сага дьону үс ыга испыталынай болдьохтоон стажер быһытынан ылабыт. Ити кэм устата киһи моральной-физическэй өттүнэн органига үлэлиэн септөөх буоларын көрдөһүөнэ, сотрудииктынан ылыллар. Биһиги үлэбит сии-биир дьону кытары үлэ буоллаба диң, онон дьонно эйбээс сыһаан, культурнай буолуу, аны докумуоннары табу толорууну дэгиттэр баһылааһын туох-хаһык нинизэ бастагы туутуллар, санаан да көрөххэ, нистэ таһыстаһа ким бадалаабы ылаһын. Онон биир бүгүн үлэтэ суох сүлдьаан баран сарсыныгар форма кэтин поско турбут эдэр киһизэ төһөлөөх психологическэй уларыыы тахсара буолуой? Ситэ илик өйдөөх-санаалаах ыччат "бырааптаным" оностон төбөтө эргийэн, дьонно-сэргээ куруубайдаан тосту-туора быһылаһынан сеп, оттон үлэлииргэ чакчы бадалаах, сирэмайгы өттүнэн сеп түбэхэр киһи бу идэни баһылырга кыһаллаба.

— Дээ, онуоха, олохтоох наставник көмөтө, көрүүтэ-истинтэ уонна үөрэтинтэ-такайыта олус наада буоллаба диң. — Оннук. — Кэлэр сыллартан ИДМ үөрэтэр курса хаттаан тариллэ диэн баар, очотугар отделлар үлэ-

ларигэр олус көмөлөөх буолуоҕа. Уопсайынан, туох да дьыст иһигэр ити үөрэтэр курс, общественной инспекция, ДНД курдук урукку үтө үгэстэр сөргүтүлэн эрэллэрэ биһигини үөрдэр, элбэххэ эбэрдиистир. Хас биридик киһи суолунан сүлдьыны быраабылаһарын тутуһуота, илдээ сүлдьаар техниката исправнай уонна септөөх докумуоннаах буолуота, биһиги халпырыспыт дуу эбэтэр була сагаан бирииниктээһинимит буолбатах, бу — киһи тус олоһо куттала суох уонна көмүскэлээх буолуота.

...Билигин технической көрүүнү бары кэмэ буолан, манна киһи кэмэ суох кэлэ турар. Биир киһи туох докумуон наадаһын ытытар, урут манна сүлдьа илик, онон билбэт эбит. Ким эрэ ыспыраапка ылар, кимизэхэ эрэ туох эрэ бланк наада буолбута. Ону барытын Николай Никанорович быһааран, ыйан-исрдэн, дьон муһаарар болпуруоһугар септөөх хардаһы биэрэн иһэр.

— Хайа, эн бу тоһо бачча элбэги төлөөтүң? — диңр биир кантицияны көрөөт, учуокка турар массыныны хаттаан регистрациялатаһын буолбат дуо? Уонна сабыс-сага массынага нүөмэр ылар курдук онорбукуң. Мантан эрдэ ыйыталаһан баран төлүөхтээххит этэ.

Биир киһи кимтэн эрэ массына атыыласпытын, ол эрэри анараһыта атылаабыт докумуонун онорон бизэр илигин туһунан эппитигэр: "Дээ, ол киһигин тизэт-тиэтат, онукан эрэ баар буоллаһына массынаан бэйэн ааккар суруллан манна учуокка ылыллар", — диң субэлэ этэ. Ити курдук быһастаы булбакка түбүгүрээ үлэлиир эбит ыччат наставнига Н.Н.Атласов.

ХРОНОЛОГИЯ

1961 сылаахтан Чурапчы улуутугар киһинизэн ыаллы Тааттаны кытары холбуу оройуоннар икки ардыларынааһы ГАИ улаастага аһыллыбыта. Маннайгы старшай инспекторынан Афанасий Иннокентьевич Слепцов ананан 1961—1962 сылларга үлэлээбитэ. 1963—1965 сс. — ГАИ старшай инспекторынан Алексей И-

нокентьевич Сантаев үлэлээбитэ. 1966—1985 сс. — ГАИ старшай инспекторынан Николай Никанорович Атласов үлэлээбитэ. 1976 с. — улуустар икки ардыларынааһы улаастак араһсан, Чурапчытаабы ГАИ тариллибитэ. 1985—1994 сс. — ГАИ начальнигынан Владимир Михайлович Саввинов үлэлиир.

1994—1997 сс. — начальнигынан Иннокентий Федорович Макаров үлэлээбитэ. 1997—1998 сс. — начальнигынан Владимир Нюргустанович Местников үлэлээбитэ. 2000 сылтан начальнигынан Владимир Гаврильевич Драгунов үлэлиир.

Ханһа — Чурапчытаабы ГАИ маннайгы старшай инспекторынан үлэлээбит милиция майора А.И. Слепцов. 1970-нүс сылларга ис дьыала отделын начальнига; угата — 1985—1994 сс. ГАИ начальнигынан үлэлээбит В.М. Саввинов. Киһи начальник дуоһунаһын Н.Н. Атласовтан тулпута.

ГИБДД сага поһа уонна хонтуората.

Кыһынгы тымныны, сайынгы куйаһы билимээххэ өрүү поско.

Балаһаны бэлэмнээтэ Р. СИБИРЯКОВА.

Мань билиэххэ

Тиа дьонун сүрүн дьарыга — сүөһү интинтэ. Ылалга сүөһү турбат буолуута, биллэн турар, улахан ноһоот. Онон хотон, дал-кыбыы туох сиргэ туарыттан бу ыл сүөһүтэ-аһа улахан түгүлүктээх.

Хотон "Анабас" сиргэ эбэтэр сүүрээлгэ түбэстэринэ, сүөһү кыс устата энергетикатын обортон, витаминнаах оту снэбитин ийин, ырыганыыыр, буомулар, уйуттубат буолар, торбостуур — сүөһү турбат буолан хаалар. Бу хотону көһөрөн ыраас сиргэ туруордахха эрэ сүөһү элбэг буолар, туруга тупсар.

Мань тайман хотон биир сир-
гэ төгө улуунук турар да, соччо-
нон ынах убааһа сир тонор ди-
ринник өтөн киирэн, хотон анна
“аһыллан” энергетиканы таарда
сылтан-сыл жүүһүрэн иһэр. Киин
улуустарга ортотунан 15 сүл кур-
дугустан сүөһү ырыганныыр,
малдыар, өлөр-сүтэр буолан ба-
рар, онтон салгыы хотон абааһыта
да үөскүөн сөл. Хотон анна төгө
түргэнник “аһыллара” сир тоҕо,
мууһа төгө цугаһыттан тутулуқта-
ах. Мууһа олох чугас буоллаһына,
хотон анна ники-үс сүл иһигэр да
аһыллан сөл. Оттон хотон онго
кумак булбааһыктаах сир, тоҕо
олох дйрин буоллаһына, сүөһүлэр
отучча да сүл улаханнык били-
имэккэ туруохтарыр сөл. Онон
сүөһү ырыганныыр, буюмурар,
нйирэй-торбос өлөр-сүтэр буолла
да, хотон миэстэтин уларытарга
сөл буолла дьон түмүк оностуох-
тааххыт.

Хотон ийгэр сүүлч даганы,
ийн да өлүүтэ соһучу тахсыт-
пыр түбэлтэлэрэ буолуталыыл-
лар. Онук холбоурдары
хорьёһун.

Чурапчы: бөтүүлэгэр В. дигэн уонтан тахса сибиинньэни көрөн-харайан кыстыгы туоратар. Бэс ыйыгар ыйнах саана бу сибиинньэлэр бары биир нэдиэлэ нһигэр елөн хаалаллар. Хас сарсыарда аайы иккилии-үстүү сибиинньэ өлө сытар буолар. Вет-станцияра бу сибиинньэлэр туюхтан өлбүттэрин кыайан быһаар-баттар – бары анализгара үчүгүйдэр, астан сүлүрүү суох. Иккис сылларыгар уонча сибиинньэни

туталлар. Бу сибииньэлэр эмиз ыһах сағана, бөлүгүрүн сибииньэлэр өлбүт күннэригэр, бэри өлөн хаалаллар. Ветстанцияга эмиз тохтан өлбүттэрин кыйан быһаарбаттар. Ити 1994 сыллаахха этэ. Бу жыл эргэ хотону сөргүтэн сибииньэлэрин тулпуттар. Бу хотон анна "аһыллан", хотон абааһыта үөскээн хаалбыт эбит. Ону ыраастан, арчылаан бизрбитим кэннэ 1997 сыллаахха диэри бу хотонго сүөһүнү да, сибииньэни да тулпуттара, онтон ыла өлүү тахсыбатага.

Итинээ маарынньыр быһылаан 1999 сыллаахха Амма улуугар Абаа бөлүөлүгэр буолбута. Биир эал 9 сибииньэни сыыр тэллээр уйа хаһан туллуттар. Ыһыах саана икки түүн ийигэр бары өлөн хаалтар. Аны сибииньэлэр өлөр түүннэригэр уйаларын үрдүнэн сыыр быарыгар уот шар түкүнүз сылдыарын көрбүттэр. Ветстанция эмис тухтан өлбүттэрин кыайан быһаарбат – анализтара үчүгэйдэр. Бу дьон сибииньэлэрин эттэрин Дьохуусхайга киллэрэн чинчийтэрэллэр. Анализтара үчүгэй буолан, рынокка атыылымылларын көгүлүүллэр.

1998 онд сүлжээний Өлүгүмэ улуугаар I Нөөрүктээйигэ биридэхтар хотонун көрдөөрүү ынырда. Кини ынахтарын мэчирэингэ үүрбүт. Үс торбостоогун хотон иһигэр, икитин аан утары, оттон үсүлүн уна дизки кураанах долборука баайталаан хэбиспит. Чаас анарынан, ынахтара барбыттарын кэннэ, торбосторун таһаараары хотонугар кирибтэ — аан утары баайбыт икки торбоһо өлөн баран сыталлар. Ветстанция эмиз туохтан өлбүттэрин кыайан быһаарбат.

Аллараа Бэстээхэ 1996 сүл ахсынньы 26 күнүгэр Г. диэн 50 саастаах кыли хотонун ийигэр өлөн хаалар. Амматтан Н. диэн алта уонун аастып таайа оёонньор кэлэн тэрийэн бокуонньугу кемэллэр. Оёонньор бокуонньук ийэтигэр, эдьийэ эмээхсинэ хотон көрө хаалар. Уолларын түөрт уон хонугун бэлиэтээн баран, сарсынны күнүгэр оёонньор хотонго

тахсан баран кирибэт. Эмээхсин кэтэхэ сатаан баран сэрэхэдийн, аймарын ынгаран ылан хотонго тахсан көрбүттэрэ оюнньордору хотон иһигэр эмиз өлөн баран сытар. Туурлуөн бөгө буолар. Икки киһи бири хотон иһигэр өлөн хаалла — туохтан өлбүттэрэ биллибэт. Майа анатомката тосон турар буолан, куоракка киллэрээри тыммытарын дыһо кэлэн биэр-бакыз Аммага илдьэн көмөн кэ-биһэллэр. 1997 сыл кулун тутар бүтүүтүгэр ынгаран ити хотону көрдөрдүлэр. Бу икки бокуонньук ол сайын саҥа хотон тулпугтар. Тулпуг сирдэрэ улахан, бүүр кур-дук быһыылаах “аһаас” сир эбит. Өссө абааһылаах. Ыраастаан, онорон биэрбитин кэннэ онтон ыла туох да быһылаан тахсыба-тага — хотон ыраас.

Хотогно (дэндээ даганы) негативнай энергетика боломжод үүсгүүр сөл уошна электрическэй тогунан охсон киик, сүүһү да сүрэлэин параличтатан өлөрүүн эрч. Холбоор, Абагара савыр бырыгар энергетика боломжун — уот шар төкүүнээ сүлдварын көрбүттэр. Ити быһылдааннар барылара итинник дьайыынтан буол-лур.

Мантан көстөрүнэн, хотонгутун ханна уонча хайдах тутаргытыттан сүөгүгүт-асыт эрэ буолбакка, бэйэбит доруобуйабыт даарыны, дылырабыт да улахан тутулуктаах. Хотон миэстэтин син-бир дьиз миэстэтин талар курдук табыллыахтаах.

Хотон туттар сиргит уу тохтообот, кураанах уонна үрдүк собус сир буолуохтаах. Хотонгут анныгар сүөһү убаарaha сиргэ инмэт гына тутта сатыахха наада. Сорохтор сүөһү убаарaha муньуудлар гына сиргэ онкууча хаһаллар. Ити олох сыһа, тобо дьэтэххэ, сүөһү убаарaha ити онкуучабынан өссө күүскэ хотон муостатын анныгар тарбанан сир тургэниик "аһыллар". Онон хотон оннугар сирнэ төһө кыалларынан алдыаппакка тутууну ыһта сатыахха.

Үгүстэр хотоннорун хас күнүн аайы санаттан сыбыллар. Ол түмүгэр иннэбэй сыбах тонон, хотон истиэнэтэ тымныы буолаар.

Сүүлүдэр тыннарарын сылааһыттан конденсат үөскээн, хотон истизнэтэ аһара сиигирэр. Ол иһин эргэ сыбааи хоннорор сыбаа. Эргэ сыбаа кууран кимтэ кубулуйар. Киэ тынныны даганы, сылааһы да аһарбат олус үчүгэй матырыйаал буолар. Хотон истизнэтин синниигэс титириктэринэн чааста солустук саартаалаан баран сыбаа-тахха, эһилигэр да ити сыбаа хонно суоҕа. Хайтаа барбыт, хоннубат эрэ өттүн көннөрөн сыбаахха сөп. Оччоҕо тынныны киэ аһарбат буолан, хотон истизнэтэ тымныыйат. Ол иһин конденсат үөскэбэт — хотон ис өттө куураанча буолуо.

Анал чараас халыптарыг онгорон онно ношууму куурдан кий билгитэлэри онгорон сылааһы тутар матырыяалл онгостуохха сеп. Холобуур, дьиз кара муоста-тыгар тэлгизэххэ. Итинник кий би-лиитэ ханнык да омук онорбут аныгы теллоизоляционной маты-рыяаллартаан итэһэз суох сы-лааһы TUTVOBA.

Хотон онуггар, ийз буор
токор сүөһү убааһа тийибэт гына,
кырыска толү эбэгэр ползистиле-
новой пленканы тэлгээн баран
үрдүнүн кырата метр анара кур-
дук халын буору кутуохха сөл.
Ити кутуллубут буору хаһаң сүөһү
убааһа-хойуута мунуулар хор-
руудатын да, онкучаһын даһаны
оноруохха сөл. Онкучаһа тимир
буочука быһаһаһын олордон,
сүөһү убааһын онно сүүрдэ-
лыахха сөл. Кутуллубут буору
хорууда уонна онкучаһ диэки
иннари онордоххо, сүөһү убааһа
хотон түгээр мээһэ тохтообокко
сүүргүрдэр. Хаалбыг да убааһа
сир кырыһын үрдүгэр тэлгэммит
матырыйаһы курдат ааспат, ийэ
сирин токор тийибэт. Онон сүөһү
убааһа хотон муостатын аһын
“аспат” манньк хотонго, үчүгэй
ыраас сир талбыт буоллаккыты-
на, сүөһү ыалдыбыакка, өлбөккө-
сүппэккэ үһүн кэмэ туруоба.

Н. СЛЕПЦОВ,
биоэнергетик, биолокация
специалиста.

СОРОХ ЫАЛГА СУВҮҮ ТОҢО ТУРБАТЫЙ?

ПРОДАЮ

Новый, в упаковке видеоплеер
LG с гарантией и телевизор
Philips, диагональ 54, 6/у. Тел.
41-298.

Чурапчы салгынньэтин
одохтоого, тыыл, үлэ ветерана
ПЕТРОВ Дмитрий Васильевич
улун ыарахан ыарыытан от ийин
1 күнүгэр өлбүтүн, диринник
курутууна туран, табаа-
рыстарыгар, билэр дьонулар
инитинэрэйдит.

Аймахтара Поповтар,
Федоровтар.

— Сылан нэһилиэгиттэн рүүтээх, тыыл, үлэ ветерана Дмтрий Васильевич бүтүнэн чугас дьонугар, махтарыгар Сылан нэһилиэгин аһалтата, ветераннарын биэтэ.

Күндүгү саныыр, убаастыр күтүөлүт, педагогической үлз ветерана, Сунтартан төрүттөх **ВАСИЛЬЕВ Иван Семенович** бас ыйын 1 күнгүр Доюкуускай куоракка эмискэ ыйалды албунтун кэргэнигэр эдьиийбитигэр, педагогической үлз ветераныгар Вера Дмитриевнага, оолоругар, күтүөттэригэр, сизинэригэр дини күтүөсэммитин тирээбит.

Хатылыттан
Ничигинаровтар, Хайахсыттан
Дюдоревтар, Сатабайтан
Анисимовтар.

Күндү сизенэра
ЗАХАРОВ АЙААН
о сааһыгар бүлүү улуутугар хол-
лолоохтук элбүтүнэн бэйэбит
эһитэрбитигэр Филатов Дмитрий
Михайловичка, Слелцов Ален-
ий Михайловичка дириг ку-
рбаммытын тизэрдибит.
"Сага олох" РИХ коллектива.

Үлз, спорт ветерана, Мырыла бейүөлэгин олоктоого
ФЕДОРОВА
Раиса Александровна
ыалдын элбүтүнэн диник ку-
турганарын тиздэллэр:
– Тапталлаах ийэлэрэ Раиса
Александровна олохтон туораа-
бытынак лозар Птицына Елена
Егоровнаға, суһал көмө суоплары-
гар Федоров Петр Егоровичка улус-
устаагы кинн балыһыа админис-
трацията, профкома, суһал көмө
отделениетын, куусуна коллектив-
тара.

— Кунду нийтэ Ракса Алесандровна өлбүтүнүн Мырыла почтатын начальнигар Илдарифонова Татьяна Егоровнага, кини даяз кэргэнигэр, асатыгар, чугас аймактарыгар Татьяна Егоровнага кыта 1980 сыллаахха Чурапчы орто оскулатын үөрээн бүтэрбиттэр.

Сылаг нэһилиэгин дыһалта-
тын сиргэ специализа, нэһилиэк
баһылыгын солбуйааччы
МАКАРОВ Петр Петрович
эмискэ малдын өлбүтүнэн дирик
кутурданынан тиздэллэр:
— Балтыгар, ЧФКСИ профко-
мун председателигар Варвара
Петровна, кутуөгүгэр институт
проректорыгар Егор Васильевич
Пудовтарга, чугас аймактарыгар
улуустаабы үөрэх управлениета,
үөрэх үлэһиттарын профсоюзун
комитета.

— Үолугар, ЧФКСИ студени-
гар Махаров Иннокентийга, балты-
гар, ЧФКСИ кадрга отделени-
на чальнигар Варвара Петровна,
күтүөтүгүр институт проректоры-
гар Егор Васильевич Пудовтарга,
юргенигүр, оболоруугар, бары ай-
махтарыгар ЧФКСИ ректората,
ЧРОСИ администрацията, инсти-
тут уонна интернат-оскуола подкол-
лективтарга.

— Күндү убайа Петр Петрович
өлбүтүни Махаров Корнил Петрови-
чка уонна киини дыаа көргенигүр
Сылан орто оскуолатыгар бииргэ
үөрэмиз дөбөттөрү, табар-
дыстарга.

МАХТАНАБЫН

Талпыр оробутун, кэргэммин, алабытын, быраалпытын, убайбытын, "Сага олох" РИХ бухгалтер СИВЦЕВ Семен Михайловичы күн сириттан хомолтолоохтук сүтэрбит ыарахан хэмиитигэр кутурбаммытын тэнгэ үлэстибит, сүбэ-ама буолбут, көмө-өйөбүл оҥорбут үлэлээбит "Сага олох" холбоһукка (Попов Г.Г.), урут үлээбит үп управлениетыгар (Окояшников М.М., Мохначевская М.Н., Новгородов И.Е.), федеральный казначейство отделин (Матвеев И.К.), Чураччытаагы маһы таҥастагыр комби-

нат (Монастырев Г.Г.) коллективтарыгар, Мугудай оскуолатыгар биригэ үөрэммит доботторугар, "Кыталык" оскуола-сад коллективыгар, ЧРОСИО VII "6", VI "а", "Кыталык" оскуола-сад V "а" кылаастарын оболоругар, кинилэр төрөплүттэригэр, кылаастар салайааччыларыгар, урут үлээлэбит СР Правительствотын иһинэн ГРУ (Федорова З.С.), тиэх суолугар кэлэн атаарсыбыт Нерюнгри куорат, Алдан уокуругун государственной ревизионной управлениеларын коллективтарыгар, ыкса ыалларбар Винокуровтарга, Дьяконовтарга, Пермяковтарга,

Рабочай переулук олохтоохторугар, убайдарыгар Наумов Н.М., Наумов П.М., убайбар Борисов С.Д., Борисов С.Н. дыз кэргэнигэр, санаспар Борисова М.А., балтыларбар Никонова Е.Д., Никонова Л.Д., дүүгэбэр Лаврентьева Л.И., аймах-билэ дьоннорбутугар барба махтал-быттын тизилэбит.

Барыгытыгар чэгийн доруо-
буйаны, үлэбитигэр-үөрэххити-
гэр ситиһиилэри, бары үчүгэин
бакарабыт.

Ийэтэ, аята, кэргэнэ,
оболоро, бииргэ
төрөөбүттэрэ.

АТЫЛЫБЫТ

Чурагчы сэлээннээтигэ
"Сельхоз" томторугар "Аартык
магарыын таһыгар баар уһаайбалаа
дэизик. Сээнатэ — 20 тыһ. солк
билсэр тел. 41-315 (Макаров
ыннытарарайт).

Бийылгы сибизэй дьиз муобун
Чуралчы сал. Октябрый уул. 57 №
гэр эбэтэр 41-416 тел. билсин.

х х х
Суналлыг 2000 сыйлаах, 10 тн
км сүүрбт, үнцүгй туруктаах, сүүр
сыйлаар УАЗ-31514 автомашинныг,
Полуприцеп ЗИЛ автомашинаныг,
Сыналалары — хэлсэгтгэнэн,
Билсэр тел. 26-579 (үлз чааһы
хэсэгтгэнэн).

Хянааты тэрийээчидэр: Редакция, Удуу дьаһалтата, Саха
Республикатын Правительствота. Хянаат сахалы тылыннан
оптуорунуука, сэрэдэ, субуотага тахсар.
Хянаат индекси: 54907

“Сага олох” редакционный-издательский холдинг. Оффсетный бичээт.
Сакяаһын №-рз 75. Тираж 1740. 2.06.2001 с. бичээгкэ бариллннэ.

Автор суругар этилээр санаа редакция
позициятыгар мэлдэн сөн түбэнэр
буолбатах. Сурукка ыйылаар чакчылар
кырдыктаахтарыгар эппиэтинэни
автор түс бэйэтэ сүгөр.

Редактор: ПОПОВ Г.Г.
ААДЫРЫСПЫТ: 678670, Чуратмы с/к.
Карл Маркс уул 26 "а".
ТЕЛЕФОННАРБЫТ:
редактор — 41-332, отделлар — 41-265.
E-mail: sanaoloh@mailsakh.ru